

Fagersta kommun
ewa.johansson@fagersta.se

2023-04-03
Dnr SI 2022:583

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolor i kommuner
med låg utbildningsnivå vid Risbroskolan i
Fagersta kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19–20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning avseende med vilken kvalitet Risbroskolan arbetar för att genom undervisning och studie- och yrkesvägledning stärka elevernas tillit till den egna förmågan, ge dem möjlighet till utveckling och en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. Granskningen omfattar årkurserna 7–9 vid den aktuella skolan.

Skolinspektionen gör bedömningar i förhållande till de kvalitetskriterier som myndigheten satt upp inom det granskade området. Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, utifrån om kvalitetskriterierna uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen i normalfallet att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. Skolinspektionen begär därefter en skriftlig redovisning av huvudmannen som visar vilka förbättringsåtgärder skolan vidtagit. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolor i kommuner med låg utbildningsnivå \(skolinspektionen.se\)](https://skolinspektionen.se).

Beslut:

Skolinspektionens bedömningar

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Risbroskolan i följande utsträckning:

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som *i flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att rektorn *i låg utsträckning* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *låg utsträckning* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *låg utsträckning* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Identifierade utvecklingsområden

Utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande delar:

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever stimuleras och utmanas utifrån sina kunskapsmässiga nivåer och så att eleverna får kontinuerlig återkoppling som innehåller information om styrkor och hur de kan utvecklas mot målen.
- Rektorn behöver initiera ett skolgemensamt utvecklingsarbete för att säkerställa att alla lärare utformar en undervisning som utgår från en hög tillit till elevernas förmåga att lära och ger dem möjlighet att nå så långt som möjligt. Dessutom behöver rektorn utveckla ett skolgemensamt resultat- och analysarbete där skolpersonalen är delaktig.
- Lärarna behöver utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. I detta arbete behöver lärarna i högre utsträckning problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval. Rektorn behöver ge förutsättningar för en vägledning som är integrerad i undervisningen och som vidgar elevers perspektiv.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **2 oktober 2023** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultatet av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr SI 2022:583) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Lärarna utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera. Lärarna utformar undervisningen så att alla elever, utifrån deras kunskapsmässiga nivåer, stimuleras och utmanas att nå så långt som möjligt. Vid behov samverkar lärarna och elevhälsan för att möta och stimulera eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer.
- Lärarna stärker elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för sina ansträngningar. Lärarna ger kontinuerlig återkoppling till eleverna om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer. Lärarna ser till att eleverna får uppleva att de gör framsteg och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som i *flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna utformar en undervisning som i låg grad ger eleverna stimulans utifrån de olika kunskapsmässiga nivåer de befinner sig på. Vissa lärare utformar inte undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera. Det skiljer sig också åt om lärarna utformar undervisningen så att alla elever, utifrån deras kunskapsmässiga nivåer, stimuleras och utmanas att nå så långt som möjligt. Lärarna samverkar visserligen med elevhälsan för att möta och stimulera elever, men det gäller i första hand kring elever som riskerar att inte nå målen.

Vidare visar granskningen att lärarna till viss del ger eleverna uppmuntran och återkoppling i sitt lärande för att de ska utvecklas så långt som möjligt. De flesta lärarna ger uppmuntran och bekräftelse till eleverna för deras ansträngningar.

Det varierar med vilken kvalitet lärarna ger återkoppling till eleverna om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer.

Det varierar också mellan lärarna om de ser till att eleverna får uppleva att de gör framsteg och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt. Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendation för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Lärarnas tillit till elevernas förmåga skiljer sig åt, vissa lärare har höga förväntningar, medan andra inte har det i samma utsträckning

Granskningen visar att vissa lärare utformar undervisningen utifrån höga förväntningar på eleverna, medan andra lärare har lägre förväntningar på eleverna baserat på elevernas inställning och engagemang för skolarbetet. En del lärare berättar att de anpassar undervisningen utifrån elevernas olika kunskapsnivåer och att de utmanar elever som behöver mer avancerade uppgifter. Andra lärare säger att de utformar undervisningen mer lika för alla elever oavsett elevernas kunskapsnivå. Eleverna bekräftar det lärarna uppger, men menar att de för det mesta har uppgifter på rätt nivå utifrån den kunskapsnivå de ligger på. Det finns dock några elever som säger att de tycker att undervisningen går för fort fram och det finns några elever som uttrycker att de sällan eller aldrig blir utmanade med avancerade uppgifter. Eleverna är överens om att de i matematiken kan välja olika nivåer och att det är det ämne där detta är tydligast. Lärarna säger att de uppmuntrar eleverna att göra sitt bästa och sikta högre, samtidigt finns det elever som säger att en del lärare sällan uppmuntar eleverna, medan andra lärare är generösa med uppmuntran och beröm.

Lärarna stimulerar i olika utsträckning eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer

Granskningen visar att lärarna till stor del låter eleverna arbeta med samma arbetsuppgifter oavsett vilken kunskapsnivå de befinner sig på och att endast vissa lärare möter och utmanar elever som ligger längre fram i sin kunskapsutveckling. Det finns några lärare som uttrycker att det är svårt att möta de stora nivåskillnader som eleverna ligger på där några elever behöver mycket stöd och stöttning medan andra elever är redo för undervisning på gymnasienivå. En del lärare säger att det är lätt att utmana eleverna som är "duktiga" men samtidigt säger andra lärare att de tycker att det är svårt att utmana elever som ligger långt fram i sin kunskapsutveckling och att dessa elever i stor utsträckning får jobba själva. Enligt lärarna är det vanligast att de har basuppgifter som de vill att alla elever ska göra och sedan finns det fördjupningsuppgifter som eleverna kan fortsätta med om de blir klara. Flera lärare berättar att de ger eleverna likadana arbetsuppgifter trots att eleverna ligger på olika kunskapsnivå.

I exempelvis matematik gör eleverna varje vecka läxförhör på "E-nivå" och ungefär en gång i månaden får de också möjlighet att visa sina kunskaper på en mer avancerad nivå. Eleverna bekräftar lärarnas beskrivningar. Lärarna och eleverna ger få exempel på att eleverna får samtala om frågor vars syfte är att bidra till reflektion och problematisering, både ämnesmässigt och tankemässigt. Enligt eleverna förekommer det dock i några ämnen att de får fördjupa och utmana sina tankar, exempelvis i svenskämnet.

Lärarna ger till viss del eleverna lärarstöd för att de ska komma vidare i sitt lärande, vilket eleverna bekräftar. Eleverna menar att det är vanligt att lärarna går runt bland eleverna för att kunna ge hjälp och stöttning. Eleverna säger att en del lärare använder ett digitalt verktyg för att under lektionen ge eleverna lärarstöd. Dock menar en del elever att vissa lärare kan fastna länge hos vissa elever som behöver extra mycket stöttning, vilket gör att de upplever att de inte får den hjälp och stöttning de behöver.

Granskningen visar vidare att lärarna samverkar med elevhälsan för att möta och stimulera elever, men att denna samverkan i första hand sker kring elever som riskerar att inte nå målen. Enligt lärarna är fokus på elever som riskerar att inte nå målen medan ansvaret för att utmana de elever som ligger långt fram i sin kunskapsutveckling faller på de enskilda lärarna. Detta bekräftas av både specialpedagogen och rektorn. Skolpersonalen är överens om att mest samverkan sker kring elever som riskerar att inte nå målen eller som av andra skäl behöver extra anpassningar och särskilt stöd.

Lärarna uppmuntrar eleverna generellt, men det skiljer sig åt i vilken utsträckning lärarna bekräftar elevernas ansträngningar och framsteg

Granskningen visar att det skiljer sig åt i vilken omfattning lärarna ger eleverna uppmuntrande kommentarer och beröm för de framsteg eleverna har gjort. Eleverna säger att vissa lärare är generösa med beröm kopplade till arbetsuppgifter medan andra är mer återhållsamma med det. Eleverna säger att det vanligaste är att de får muntliga uppmuntrande kommentater och att läraren antingen ger dessa före eller efter en lektion, eller att de skriver en kommentar på en digital undervisningsplattform. Lärarna bekräftar elevernas bild. Vidare berättar eleverna att de sällan får tillfällen att samtala om vad de lärt sig i undervisningen eller reflektera kring sitt lärande. Enligt eleverna får de arbeta med kamratbedömning i svenskämnet någon gång ibland. En lärare i svenska säger att hen då och då låter eleverna reflektera kring sitt lärande. Ytterligare en språklärare berättar att hen arbetar ganska regelbundet med självreflektion. Utöver det ges få exempel från lärarna på att eleverna får tillfälle att reflektera över sitt lärande.

Lärarna ger eleverna återkoppling, men alla lärare ger inte eleverna information om styrkor och utvecklingsbehov

Granskningen visar att eleverna får återkoppling på sina arbetsuppgifter, men återkopplingens frekvens och kvalitet skiljer sig åt. Vissa lärare ger eleverna konkret återkoppling på uppgifter som eleverna får tillfälle att bearbeta under arbetsprocessen. Det finns lärare som ger elever framåtsyftande återkoppling som beskriver vad eleven behöver göra för att komma vidare i sitt lärande. Eleverna berättar att de blir glada när de får återkoppling med positiva kommentarer och att de värderar kommentarer som beskriver vad de ska tänka på för att komma vidare i sitt lärande högt. Det finns dock lärare som beskriver att de ger värderande återkoppling i form av resultat, men att styrkor och utvecklingsbehov kopplat till elevernas lärande sällan framgår av den återkopplingen. Vidare säger vissa lärare att de är osäkra på om eleverna förstår och använder den återkoppling de får, eleverna säger att lärarna sällan tar reda på om eleverna förstått återkopplingen de får.

Vissa lärare anpassar endast i viss mån återkopplingen utifrån elevernas behov och kunskapsnivåer. Eleverna säger att det finns lärare på skolan som ger samma återkoppling till eleverna oavsett vilken kunskapsnivå de ligger på, medan andra lärare anpassar återkopplingen utifrån elevernas behov och kunskapsnivåer. Eleverna berättar vidare att lärarna visserligen kopplar mål till arbetsuppgifter, men att dessa många gånger är svåra för eleverna att ta till sig eller förstå.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Rektorn är väl insatt i hur skolans lokala kontext¹ kan prägla skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas förväntningar och inställning till skolarbete. Rektorn agerar vid behov för att förändra en låg förväntansbild. Rektorn försäkrar sig om att skolans personal förmedlar tillit till elevernas förmåga i syfte att stärka elevernas engagemang för skolarbetet.
- Rektorn ser till att det finns ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling. Efter uppföljningar av elevresultat och skolans arbetsprocesser vidtar rektor vid behov åtgärder för att alla elever ska ges möjlighet att nå så långt som möjligt. Rektorn förmedlar att det är skolans ansvar att se till att eleverna ges förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *låg utsträckning* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionens granskning visar att rektorn är insatt i hur skolans kontext kan prägla skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas förväntningar och inställning till skolarbete. Däremot framgår det inte tydligt på vilket sätt och med vilka insatser rektorn agerar för att vid behov förändra en låg förväntansbild. Rektorn förmedlar i viss utsträckning till skolans personal att de ska visa tillit till elevernas förmåga i syfte att stärka elevernas engagemang för skolarbetet, men granskningen visar att mycket av arbetet hamnar på den enskilda läraren.

¹ Det omgivande samhället.

Vidare visar granskningen att det saknas ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling. Rektorn vidtar framförallt åtgärder som är riktade mot elever som riskerar att inte nå målen och inte på att alla elever ska nå så långt som möjligt.

Rektorn förmedlar inte heller tillräckligt tydligt att det är skolans gemensamma ansvar att se till att eleverna ges förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendation för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Rektorn har kännedom om den lokala kontextens betydelse för inställningen till skolarbete

Granskningen visar att rektorn har kännedom om faktorer som skulle kunna påverka skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas inställning till skolarbetet negativt. Rektorn berättar att han har regelbunden kontakt med olika verksamheter kopplade till samhället såsom socialtjänsten och polisen. En gång i månaden anordnas ett möte på kommunnivå där olika professioner möts för att lyfta aktuella frågor. Rektorn är medveten om att det finns föreställningar om att orten är en bruksort och att det finns en bruksmentalitet som gör att det fortfarande anses fult att plugga, att det inte är populärt att vara duktig i skolan. Den föreställningen lever kvar hos en del elever, men också hos vissa vårdnadshavare och vissa lärare. Rektorn menar dock att det skett förändringar i attityd till skolan och skolarbete över tid. Rektorn säger att det var mer vanligt för 20 år sedan att det fanns en mer negativ syn på skola och utbildning hos invånarna i samhället än vad det gör idag. Rektorn är medveten om vilken roll skolan spelar för eleverna och att utbildningsnivån på orten påverkar elevernas skolresultat. Det är många elever som inte når godkända betyg i alla ämnen och det är också många elever som inte blir behöriga till gymnasiet, säger rektorn.

Rektorn har uppmärksammat att flickorna i högre grad än pojkarna är ambitiösa vad gäller skolarbetet och att flickorna i större utsträckning vill lämna orten, men rektorn säger att det inte finns något utvecklingsarbete kopplat till skillnaderna i resultat mellan flickor och pojkar.

Rektorn är uppmärksam på om det på skolan generellt eller i vissa grupperingar av elever finns tecken på att elevernas inställning och engagemang för skolarbetet påverkas negativt av en så kallad kamrateffekt. Rektorn berättar att de på skolan gör så kallade sociala rapporter en till två gånger per termin och vid dessa tillfällen kan rektorn få kännedom om det i grupperingar av elever finns tecken på att elevernas inställning och engagemang för skolarbetet påverkas negativt av gruppen.

Skolans heltidsmentorerna har ett särskilt ansvar för att arbeta främjande, förebyggande och åtgärdande kring att motverka en negativ inställning till skolarbetet som uppstår i ovan nämnda grupperingar. Därutöver träffar heltidsmentorerna elevhälsoteamet varje vecka där andra problem kring olika grupper av elever kan lyftas.

Rektorn säger att skolan genomför insatser på olika nivåer beroende på problemets art. I ett första steg ser arbetslagen vad de kan genomföra för insatser, därefter kan exempelvis mentorerna eller trygghetsteamet genomföra insatser. Rektorn ger som exempel att skolan har delat in eleverna i kill- och tjejgrupper eller arbetat med något som kallas "time-out" i de fall några elever eller grupper av elever har ett ordningsstörande beteende.

Rektorn genomför vissa insatser för att motverka en låg förväntansbild

Granskningen visar att rektorn inte i tillräckligt hög utsträckning arbetar för att utveckla gemensamma strategier för att ge eleverna stimulans på rätt nivå i undervisningen. Även om rektorn i viss mån förmedlar till skolpersonalen att deras bemötande och förväntningar har betydelse för elevernas engagemang och inställning till skolarbetet säger rektorn att mycket av detta arbete hamnar på den enskilda läraren och tillägger att det är något skolan behöver fortsätta att arbeta med. Rektorn säger att skolan inte haft något särskilt arbete kopplat till vikten av höga förväntningar på eleverna, men menar att det är viktigt och att det är frågor som diskuterats i ämnes- och arbetslag samt på arbetsplatsträffar. Såväl rektorn som lärarna säger att de på olika sätt förmedlar en positiv bild av skolan och vikten av skolarbete, även eleverna bekräftar denna bild. På skolan finns det heltidsmentorerna som bland annat har ansvar för att arbeta stärkande kring motivation och elevernas sociala situation. Det är en insats skolan gjort för att motverka en låg förväntansbild och för att kraftsamla kring skolans viktiga samhällsfunktion.

Rektorn verkar för ett förtroendefullt samarbete mellan skolan och hemmen för att påverka inställningen till skolarbete. Det sker genom att personalen förmedlar en positiv bild av skolan och att lärarna både i undervisningen och i samband med utvecklingssamtal förmedlar nyttan av gymnasiestudier och godkända studieresultat till eleverna och deras vårdnadshavare.

Det skolgemensamma utvecklingsarbetet kring elevernas kunskapsutveckling behöver återupptas och utvecklas

Vidare visar granskningen att rektorn i liten utsträckning involverar lärarna i skolans utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling. Rektorn säger att det generella utvecklingsarbetet på skolan som syftar till att förbättra elevernas kunskapsresultat har fått stå tillbaka under pandemin och att skolans personal endast i begränsad utsträckning involveras i analyser av elevernas kunskapsresultat och skolans arbetsprocesser.

Rektorn har ingen tydlig vision om ett gemensamt arbete där hela lärarkollegiet för diskussioner om gemensamma förhållningssätt till eleverna vad gäller förväntningar på deras kunskapsutveckling. Rektorn säger att huvudfokus för skolans utvecklingsarbete ligger på de elever som riskerar att inte nå behörighet till gymnasieskolan. Rektorn berättar samtidigt att alla lärare gör mitt-terminsavstämningar då de vid ett visst datum ska skriva in bedömningar av elevernas kunskapsutveckling i skolans digitala plattform. Rektorn säger vidare att elevhälsoteamet sedan följer upp lärarnas bedömningar och särskilt de elever som riskerar att inte nå målen.

Uppföljning av elevresultat och skolans arbetsprocesser fokuserar på elever som riskerar att inte nå målen

Granskningen visar att rektorns uppföljning av elevernas kunskapsresultat främst fokuserar på andelen elever som inte når de betygskriterier som minst ska uppfyllas i alla ämnen. Rektorn säger att han visserligen har viss insyn i hur lärarna utformar undervisningen genom att exempelvis göra lektionsbesök och av lång arbetserfarenhet från den aktuella skolan, men att stort ansvar läggs på den enskilda läraren och på arbetslaget att utveckla undervisningen så att eleverna ska kunna nå så långt som möjligt. Rektorn säger att han heller inte har någon systematik och rutiner för att fånga upp elevernas synpunkter på och upplevelser av undervisningen, och om den är tillräckligt stimulerande. Några elever säger att de kan vända sig till rektorn om de har synpunkter på undervisningen medan andra elever säger att de inte skulle vända sig till rektorn.

Rektorns skolövergripande arbete med att följa upp elevresultat och arbetsprocesser behöver utvecklas och stärkas

Granskningen visar vidare att de diskussioner och analyser om elevernas kunskapsutveckling som rektorn och lärarna i viss mån ändå genomför begränsas till att samtliga elever ska nå de betygskriterier som minst ska uppnås och diskussionerna omfattar inte högre förväntningar som exempelvis att eleverna ska kunna nå så långt som möjligt. Rektorn säger att fokus för analysen som lärarna gör ligger på de elever som riskerar att inte nå målen. Även specialpedagogen bekräftar den bilden. Rektorn och specialpedagogen säger att analysarbetet är eftersatt och att det behöver utvecklas. Under pågående läsår har specialpedagogen blivit mer involverad i analysarbetet.

Lärarna berättar att de framförallt fokuserar på kartläggning av elevernas kunskapsresultat, men att rektorns analys av resultaten är mer begränsad. I vissa arbetslag följer lärarna upp analysarbetet, men inte i andra. Rektorn säger att han inte vidtagit några åtgärder för att utveckla undervisningen utifrån exempelvis skillnader mellan pojkars och flickors resultat.

Rektorn, specialpedagogen och lärarna uttrycker att skolans utvecklingsarbete inte tydligt är kopplat till uppföljning av elevernas resultat och skolans arbetsprocesser. Rektorn medger att detta arbete behöver utvecklas och stärkas.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning inslag som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval integreras i undervisningen. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Lärarna förmedlar en positiv syn på skolarbete och betydelsen av skolarbete för elevernas framtida studie- och yrkesval. Lärarna integrerar studie- och yrkesvägledningen i undervisningen och bidrar därigenom till att synliggöra faktorer² som kan påverka studie- och yrkesval. Lärarna visar i undervisningen upp en bred vy av möjliga studie- och yrkesval.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *låg utsträckning* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna till viss del förmedlar en positiv syn på skolarbete genom att framhålla betydelsen av skolarbetet för elevernas framtida studie- och yrkesval. Däremot är lärarnas integrering av studie- och yrkesvägledningen i undervisningen otillräcklig. Det skiljer sig åt på vilka sätt och om lärarna bidrar till att synliggöra faktorer som kan påverka elevernas studie- och yrkesval. Lärarna visar inte heller upp en bred vy av möjliga studie- och yrkesval i undervisningen.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendation för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

² Såsom socioekonomisk bakgrund, kön och kulturell bakgrund.

Motivering

Betydelsen av en positiv syn på skolarbete för elevernas framtida studie- och yrkesval förmedlas av vissa, men inte av alla lärarna

Granskningen visar att det skiljer sig åt i vilken utsträckning och med vilken kvalitet som lärarna kopplar samman ämnesundervisningen med vägledning inför elevernas framtida studie- och yrkesval.

Flera lärare i olika ämnen såsom svenska, engelska, matematik, idrott- och hälsa, NO och SO säger att de på olika sätt tar upp hur ämnet kan ha betydelse och relevans för elevernas framtida studie- och yrkesliv. Samtidigt finns det lärare i samma ämnen som ger få exempel på att de tar upp sådana aspekter kopplade till ämnet. Gemensamt för lärarnas utsagor är att kopplingen mellan ämnet och vägledningsfrågor ofta sker spontant och på elevernas initiativ. Lärarna ger dock exempel på att en del arbetsuppgifter kan öppna upp för att eleven kan föra ett resonemang om ämnets betydelse kopplat till framtida studie- och arbetsliv. Få lärare ger exempel på att de på ett mer strukturerat och regelbundet sätt belyser vägledningsfrågor i det egna undervisningsämnet. Studie- och yrkesvägledaren berättar dock att svensklärarna på skolan har en arbetsuppgift för eleverna i årskurs 8 kopplat till prao. Eleverna berättar om uppgiften och säger att det är den enda prao-uppgift de haft kopplat till ett skolämne. En lärare som undervisar i SO berättar att hen brukar planera in arbetsområden som är kopplade till studie- och yrkesvägledningsfrågor i samband med prao-perioderna i årskurs 8 och 9. Rektorn berättar att skolan åter har kommit i gång med praktisk arbetslivsorientering (prao) efter pandemin och enligt rektorn är det ett område som behöver utvecklas och stärkas kopplat till ämnesundervisningen.

Granskningen visar att lärarna skapar få tillfällen i undervisningen där eleverna får möjlighet att reflektera över och diskutera sina framtida mål vad gäller vidare studier och yrkesliv. Däremot är lärarna noggranna med att betona och visa på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter. Detta bekräftas av eleverna som säger att lärarna trycker på att skolarbetet är viktigt och att i de fall där eleverna har negativa inställningar till skolarbetet så lyfter lärarna fram betydelsen av skolarbetet för elevernas framtidsutsikter för att motivera eleverna. Dock skiljer det sig åt om lärarna skapar tillfällen i ämnesundervisningen där eleverna får möjlighet att reflektera över och diskutera sina framtida mål om vidare studier och yrkesliv. Lärarna säger att dessa samtal ofta sker spontant i korridorer och i matsalen. Detta bekräftas av eleverna där vissa elever säger att en del lärare vet vad de har för ambitioner och framtidsdrömmar, medan andra lärare inte alls vet det. Flera elever uttrycker att de sällan eller aldrig pratar om sina framtidsmål med sina lärare. En lärare säger att skolan kan bli bättre på att arbeta mer strukturerat med att synliggöra elevernas kortsiktiga och långsiktiga mål med skolarbetet.

Lärarna synliggör i liten utsträckning faktorer som kan påverka studie- och yrkesval samt en bred bild av möjliga studie- och yrkesval

Granskningen visar att det finns få tecken på att lärarna arbetar för att synliggöra faktorer som kan påverka elevernas utbildnings- och yrkesval. I intervjuer ger lärarna några exempel där de i undervisningen tar upp hur faktorer, såsom kön, social och kulturell bakgrund, som kan påverka och begränsa eleverna studie- och yrkesval, men det sker i begränsad utsträckning.

Lärarna är medvetna om att det finns grupper av elever på skolan som de menar har en negativ pluggkultur, och att den är större bland pojkar än flickor. Lärarna säger att det är svårt att bryta den typen av kultur. Lärarna ser att det finns elever som begränsar sig själva och att de nöjer sig med godkända betyg trots att de skulle kunna nå bättre resultat, vilket de menar i sin tur kan påverka elevernas framtida studie- och yrkesval.

Granskningen visar vidare att lärarna i undervisningen presenterar en begränsad vy av möjliga studie- och yrkesval för eleverna. Såväl rektorn som lärarna och studie- och yrkesvägledaren säger att ansvaret för att driva arbetet med studie- och yrkesvägledning i första hand och till största del ligger på studie- och yrkesvägledaren. I intervjuer ger lärarna några få exempel på hur de i undervisningen visar upp möjliga utbildningsvägar, yrken och branscher, men de säger att det i första hand är studie- och yrkesvägledaren som arbetar med att ge eleverna en bred vy av möjliga studie- och yrkesval. Några lärare som undervisar i ämnena svenska, engelska och SO säger att de någon gång kan ge eleverna möjlighet, inom ramen för ämnesundervisningen, att reflektera kring sig själva och sin utveckling i förhållande till sina framtida mål. En lärare säger att hen brukar ha diskussioner med eleverna efter att de haft besök i arbetsmarknadskunskap som studie- och yrkesvägledaren organiserar. Det brukar enligt läraren vara mycket bra tillfällen som entusiasmerar eleverna. Det kan handla om framtida yrken kopplat till artificiell intelligens och vad företagen kommer behöva och så vidare. Dock säger eleverna att de sällan eller aldrig får prata om framtida studier och yrken inom ramen för ämnesundervisningen. Eleverna säger att de kan få reflektera över sådana frågor på mentorstiden eller att de kan prata med studie- och yrkesvägledaren. Studie- och yrkesvägledaren säger att hen får ta ett stort ansvar i arbetet med att ge eleverna möjlighet att utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Rektorn förmedlar betydelsen av att elever får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval, till såväl studie- och yrkesvägledaren som till lärarna. Rektorn ger förutsättningar för en vägledning som är integrerad i undervisningen och som vidgar elevers perspektiv.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *låg utsträckning* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Skolinspektionens granskning visar att rektorn inte på ett tydligt sätt förmedlar betydelsen av att elever får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval, varken till studie- och yrkesvägledaren eller till lärarna. Rektorn ger heller inte lärarna och studie- och yrkesvägledaren tillräckliga förutsättningar för att integrera vägledningen i undervisningen för att vidga elevernas perspektiv.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendation för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Betydelsen av att eleverna ges en bred bild av möjliga studie- och yrkesval behöver delas av all personal på skolan

Granskningen visar att skolan saknar ett målinriktat arbete i syfte att motverka stereotypa studie- och yrkesval. Rektorn förmedlar i liten mån till skolans personal att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv och ge dem förutsättningar att göra välgrundade val inför kommande studie- och yrkesliv. Arbetet sker dock främst genom punktinsatser och främst av studie- och yrkesvägledaren. Rektorn säger att skolans studie- och yrkesvägledare tar ett stort ansvar och genom hens arbete får eleverna vissa förutsättningar att vidga sina perspektiv på frågor kopplade till studie- och yrkesval.

Rektorn berättar också att skolans heltidsmentorer arbetar med normer kring manlighet genom det våldspreventiva arbetet MVP³ med stöd av den ideella organisationen MÄN. Rektorn säger dock att det inte direkt är knutet till arbetet för att motverka traditionella föreställningar som begränsar elevernas studie- och yrkesval, utan det är mer en indirekt effekt av MVP-arbetet. Vidare beskriver rektorn att det finns ett projekt där flickorna kan se hur en ingenjör jobbar, men rektorn ifrågasätter om projektet kanske istället förstärker könsskillnaderna snarare än minskar dem. Rektorn har uppmärksammat att flickorna i högre grad än pojkarna är ambitiösa vad gäller skolarbetet och att flickorna i större utsträckning vill lämna orten. Rektorn och studie- och yrkesvägledaren berättar att de under läsåret bjudit in några få företrädare från arbetslivet och utbildningsväsendet och att studie- och yrkesvägledaren visar yrkesfilmer för eleverna och ordnar så att eleverna också får träffa föreläsare från Arbetsmarknadskunskap⁴.

Rektorn ger inte tillräckliga förutsättningar för en integrerad studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Vidare visar granskningen att rektorn ger lärarna och studie- och yrkesvägledaren begränsade förutsättningar att bedriva en integrerad studie- och yrkesvägledning som bidrar till att vidga elevernas perspektiv. Rektorn har begränsad insyn i om eller på vilket sätt lärarna integrerar studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen. Rektorn säger att det skiljer sig åt i vilken utsträckning och på vilket sätt lärarna integrerar studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen. Rektorn säger att han inte har någon systematik för att följa upp och försäkra sig om att lärarna arbetar med detta. Rektorn känner till vad några lärare gör genom lektionsbesök och vad som på annat sätt kommit till rektorns kännedom genom den mångåriga erfarenheten av att jobba på skolan. Rektorn och studie- och yrkesvägledaren berättar att det inte finns någon tydlig arbetsfördelning som tydliggör vilka arbetsuppgifter som ligger på respektive yrkesgrupp. Studie- och yrkesvägledaren berättar att hen använder gemensamma personalmöten som arbetsplatsträffar för att informera om frågor som rör studie- och yrkesvägledning, eller genom besök i arbetslagen, men att det inte finns några direkt strukturerade former för samverkan mellan lärarna och studie- och yrkesvägledaren. Studie- och yrkesvägledaren är i stort den som på egen hand ansvarar för att genomföra vägledningsinsatserna.

³ MVP-metoden (Mentorer i våldsprevention) består av en serie lektioner där elever diskuterar vad våld är, får förståelse för hur kön spelar roll i våldets uttryck och lär sig hur vi kan agera som åskådare när vi ser våld.

⁴ Arbetsmarknadskunskap är ett franchisekoncept som finansieras av offentliga och privata arbetsgivare i respektive region. Kommunikatörerna är anställda av olika huvudmän i regionerna, till exempel Handelskammare och regionförbund, och har därför möjlighet att bygga ett nära samarbete med regionala arbetsgivare och skolor.

Rektorn säger att studie- och yrkesvägledaren har god kompetens och att han har stort förtroende för studie- och yrkesvägledarens arbete. Detta är något som också lärarna instämmer i. Dock ser inte rektorn till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen.

Identifierade utvecklingsområden

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever stimuleras och utmanas utifrån sina kunskapsmässiga nivåer och så att eleverna får kontinuerlig återkoppling som innehåller information om styrkor och hur de kan utvecklas mot målen.
- Rektorn behöver initiera ett skolgemensamt utvecklingsarbete för att säkerställa att alla lärare utformar en undervisning som utgår från en hög tillit till elevernas förmåga att lära och ger dem möjlighet att nå så långt som möjligt. Dessutom behöver rektorn utveckla ett skolgemensamt resultat- och analysarbete där skolpersonalen är delaktig.

Av Skolinspektionens granskning framkommer att lärarna inte alltid utmanar och stimulerar eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer. Lärarna utformar därför heller inte alltid undervisningen på ett sätt som förmedlar höga förväntningar på eleverna. Alla lärare ger inte heller eleverna kontinuerlig återkoppling anpassad till elevernas behov och kunskapsnivåer, och återkopplingen innehåller heller inte alltid information om hur eleverna kan utvecklas ännu mer. Lärarna stärker inte heller alltid elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för ansträngningar och framsteg de gör. Vidare ger lärarna sällan eleverna möjlighet att reflektera över och utvärdera sitt eget lärande. Det varierar också i vilken mån lärarna säkerställer att eleverna förstår och använder den återkoppling de får, dels mellan ämnen och mellan lärare i ämneslagen.

Av granskningen framgår vidare att arbetet med att följa upp och analysera elevernas kunskapsutveckling inte är tillräckligt utvecklat. Det som framkommit i analyserna fokuserar framförallt på elever som riskerar att inte nå målen. De beslutade utvecklingsinsatserna är inte tydligt kopplade till hur undervisningen ska utvecklas och anpassas för att ge alla elever möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Rektorn förmedlar inte tillräckligt tydligt för hela skolans personal att det är skolans ansvar att se till att eleverna ges förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt.

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling, för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.⁵

Av läroplanen framgår att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende.⁶ Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet.⁷

Vidare ska läraren stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.⁸ Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga samt upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.⁹

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen samt elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans de behöver.¹⁰

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna utvecklar arbetet med att utforma undervisningen så att alla elever ges stimulans och utmaningar utifrån sin nivå. I detta arbete behöver vissa lärare i högre grad ta hänsyn till elevernas förändrade behov av utmaningar och på så också visa höga förväntningar på eleverna. Det kan exempelvis handla om att tillhandahålla mer avancerade uppgifter när de når en viss nivå eller blir klara med vissa uppgifter. Lärarna kan även utveckla uppgifter som ger möjlighet till såväl breddning som fördjupning och låta eleverna samtala om frågor vars syfte är att bidra till reflektion och problematisering, både ämnesmässigt och tankemässigt.

⁵ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

⁶ Lgr 22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

⁷ Lgr 22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

⁸ Lgr 22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

⁹ Lgr 22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

¹⁰ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

Vissa lärare behöver också utveckla arbetet med att stärka elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för sina ansträngningar. Detta kan ske genom att ge eleverna kontinuerlig återkoppling om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer. En sådan återkoppling kan beskriva elevernas styrkor och utvecklingsbehov i relation till specifika mål eller uppgifter. Att stärka elevernas tillit till den egna förmågan handlar också om att vara generösa med beröm om de framsteg eleverna gjort genom övning, ansträngning och goda försök. Att uppmärksamma eleverna på deras framsteg kan också ske genom att låta dem träna på självvärdering samt genom kamratåterkoppling, både vad gäller individuellt arbete och i grupp.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn i högre grad skapar förutsättningar för lärarna att bedriva en undervisning som ger eleverna möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Det innefattar att i högre grad analysera skolans kunskapsresultat som underlag för att utveckla undervisningen. Genom att jämföra resultat för olika elevgrupper, så som mellan flickor och pojkar, föräldrars utbildningsnivå, eller elever med svensk och utländsk bakgrund, kan man hitta skillnader, mönster och tendenser och dra slutsatser om samband och orsaker. Övergripande mönster i elevernas kunskapsresultat kan utgöra ett värdefullt innehåll i skolans analyser av hur skolan arbetar för att kompensera för elevernas olika förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och därigenom också ingå i skolans underlag för att utveckla undervisningen.

För detta utvecklingsområde kan Skolverkets allmänna råd *Att planera, bedöma och ge återkoppling. Stöd för undervisning*¹¹ vara värdefullt att använda.

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. I detta arbete behöver lärarna i högre utsträckning problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval. Rektorn behöver ge förutsättningar för en vägledning som är integrerad i undervisningen och som vidgar elevers perspektiv.

¹¹ Skolverket (2020). Att planera, bedöma och ge återkoppling Stöd för undervisning. Publikationen finns att ladda ner som PDF från Skolverkets webbplats: skolverket.se/publikationer

Av Skolinspektionens granskning framgår att lärarna i låg utsträckning integrerar studie- och yrkesvägledning i undervisningen då de sällan kopplar samman skolämnena med vägledning inför elevernas framtida studie- och yrkesval. Den integrerade studie- och yrkesvägledningen bidrar inte heller i någon större omfattning till att synliggöra faktorer som kan påverka elevernas studie- och yrkesval. Det finns bara enstaka exempel på hur lärare agerar riktat för att motverka traditionella föreställningar om kön, social eller kulturell bakgrund.

Skolinspektionens granskning visar vidare att rektorn endast till viss del förmedlat betydelsen av att eleverna ges en bred bild av möjliga studie- och yrkesval, till skolans personal. Vidare ser rektorn endast delvis till att studie- och yrkesvägledningen verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Rektorn har inte tillräckligt tydligt förmedlat till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen och rektorn följer inte heller upp i vilken mån lärarna gör detta. Rektorn behöver dessutom förbättra de organisatoriska förutsättningarna för samverkan mellan lärarna och studie- och yrkesvägledaren, exempelvis i form av mötesforum och avsatt tid.

I läroplanen anges att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.¹² Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning. Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.¹³ Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.¹⁴

Av läroplanen framgår vidare att rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten

¹² Lgr 22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

¹³ Lgr 22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

¹⁴ Lgr 22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.¹⁵

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna utvecklar arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen genom att koppla samman skolämnena med vägledning i undervisningen som en förberedelse för elevernas framtida studie- och yrkesval. I syfte att vidga elevernas perspektiv behöver lärarna i undervisningen i högre grad synliggöra hur olika uppfattningar om kön, social och kulturell bakgrund kan begränsa människors studie- och yrkesval.

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn tydligare förmedlar betydelsen av att elever får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval, till lärarna. Rektorn behöver tydliggöra vilka vägledningssuppgifter som ligger på respektive yrkesgrupp och formulera konkreta mål för arbetet med att motverka traditionella föreställningar som begränsar elevers studie- och yrkesval. Studie- och yrkesvägledaren behöver användas som en resurs i att stödja lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i den ordinarie verksamheten. Detta kan till exempel ske genom att studie- och yrkesvägledaren sprider kunskap, initierar verksamhet, deltar i planeringen av undervisningen och genomför vissa undervisningsinslag tillsammans med lärarna.

För detta utvecklingsområde kan Skolverkets forskningsöversikt *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*¹⁶ användas. Skolinspektionen vill också framhålla modulen *Studie- och yrkesvägledning i undervisningen åk F-9* som finns på Skolverkets hemsida.¹⁷

På Skolinspektionens vägnar,

Beslutet har fattats av, Camilla Thinsz Fjellström.

Föredragande i ärendet har varit utredare Ewa Mölleryd. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Emma Frankl och Linda Wennler deltagit.

¹⁵ Lgr 22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

¹⁶ Skolverket (2020). *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*.

¹⁷ [Lärportalen | Studie- och yrkesvägledning i undervisningen åk F-9 \(skolverket.se\)](https://www.skolverket.se/larportalen/studie-och-yrkesvagledning-i-undervisningen-ak-f-9)

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Underlag för bedömning

Skolinspektionen har genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Risbroskolan under vårterminen 2023. Vid intervjuerna har information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten inhämtats. Intervjuerna genomfördes av utredarna Ewa Mölleryd och Emma Frankl.

Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever i årskurserna 8 och 9.
- Fyra gruppintervjuer med lärare i årskurserna 7–9.
- En intervju med personal som har specialpedagogisk kompetens samt skolans studie- och yrkesvägledare.
- En intervju med skolans rektor.
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt officiell statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från intervjuerna för faktakontroll.

Fakta om granskad verksamhet

Vid Risbroskolan går totalt 436 elever i årskurserna 7–9. På högstadiet arbetar 39 lärare, varav 28 är legitimerade och 14 av lärarna saknar behörighet i ett eller flera undervisningsämnen. Skolenheten har tillgång till specialpedagogisk kompetens om 287 procent fördelat över tre tjänster. Dock är en specialpedagog tjänstledig vårterminen 2023. Skolenhetens har tillgång till en studie- och yrkesvägledare som arbetar heltid. Studie- och yrkesvägledaren är utbildad personalvetare med magisterexamen inom sociologi. Hen har även studerat pedagogik, arbetsmiljö och arbetsmarknad kopplat till att skapa nätverk i glesbygd. Skolledningen har organiserat lärarna i fyra arbetslag. Lärarna träffas även i ämneslag.

Enligt Delmos segregationsbarometer framtagen 2021 är skolans socioekonomiska förutsättningar ett område med socioekonomiska utmaningar. Andel elever med föräldrar som har eftergymnasial utbildning läsåret 2021/22 är 39 procent att jämföra med riksgenomsnitt läsåret 2021/22 som är 62 procent enligt Skolverkets officiella statistik. Andel invånare i kommunen i ålder 16-64 år som har eftergymnasial utbildning är 20 procent i jämförelse med genomsnittet i riket, 37 procent enligt SCB. Genomsnittligt meritvärde utifrån kön är 195,3. Riksgenomsnitt för läsåret 2021/22 är enligt Skolverkets offentliga statistik 229,2, för flickor 240,3 och pojkar 218,8.

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer (26 kap. 20 § skollagen). Nedan redovisas de mål och riktlinjer som är relevanta för den här granskningen.

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

Skollagen

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.¹⁸

Läroplanen för grundskolan

Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.¹⁹ Även elever som lätt når de betygsriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.²⁰ Undervisningen kan därför aldrig utformas lika för alla.

Av läroplanen framgår vidare att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende.²¹ Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet.²²

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll.

¹⁸ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

¹⁹ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

²⁰ 3 kap. 2 § skollagen.

²¹ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

²² Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.²³

Läraren ska stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.²⁴ Läraren ska vidare: ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga samt upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.²⁵

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans de behöver. Vidare har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁶

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skollagen

Enligt skollagen ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.²⁷

Läroplanen för grundskolan

I läroplanen anges att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.²⁸ Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning.

²³ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande.

²⁴ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

²⁵ Ibid.

²⁶ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²⁷ 2 kap. 29 § skollagen (2010:800).

²⁸ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.²⁹

Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav/förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.³⁰ Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmönster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.³¹ Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.³²

Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.³³

²⁹ Lgr22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

³⁰ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

³¹ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

³² Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

³³ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.